

STRATEGIC BUSINESS MANAGEMENT IN A PANDEMIC: DIGITAL DEVELOPMENT TECHNOLOGIES

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-108-4-14>

Nazar Demchyshak

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at Department of Finance, Money Circulation and Credit
Ivan Franko National University of Lviv*

Yulia Misiurak

*Student of Finance, Banking and Insurance Department
Ivan Franko National University of Lviv*

INSTRUMENTS FOR PROMOTING THE DEVELOPMENT OF THE FINTECH MARKET IN UKRAINE IN CONDITIONS OF POST-PANDEMIC ECONOMIC RECOVERY

Summary

The features of the fintech market and the prerequisites for its development are analysed. The factors that influenced the development of the industry on the world market are considered. The regulatory framework of fintech in Ukraine is analysed. Legislative initiatives for the development of the financial technology market in Ukraine, which are important for creation of fintech ecosystem, are analyzed. The importance of use of new regulations based on the experience of European countries but only if considering the current state of the economy and national interests is noted. The main tendencies on the market of financial technologies in the world and Ukraine are analyzed, the expediency of application of new technological decisions in the conditions of post – pandemic recovery of national economy is substantiated. The main problems of the fintech market functioning and risks in the context of mistrust, cases of fraud, insufficient level of public awareness have been identified.

Вступ

Швидкий технологічний прогрес і цифрові трансформації змінюють галузь фінансових послуг у всіх країнах світу. Водночас модернізуються науково-прикладні підходи до аналізу її функціонування та оцінки інструментів стимулювання розвитку. Ринок фінтех у нових реаліях є одним із найбільш швидкозростаючих технологічних секторів національних економік. Протягом останніх десяти років інноваційні процеси й діджиталізація зокрема активізувалися під впливом світової фінансової кризи та розвитку екосистеми цифрових фінансів, тобто

фінтех-екосистеми. Необхідність постпандемічного відновлення економіки України та значне відставання у зазначених вище напрямках актуалізують проблему вивчення інструментів стимулювання розвитку ринку фінтех у довгостроковій перспективі, враховуючи євроінтеграційний вектор.

Розділ 1. Сутність фінансових технологій та аналіз функціонування вітчизняного ринку фінтех

Порівняно недавно фінансові технології вважалися доповненням до традиційних послуг, а вже сьогодні є їх важливим і невід'ємним складником. Вони дають споживачам можливість дистанційно управляти коштами, здійснюючи грошові перекази та оплати через Інтернет, заощаджувати та інвестувати, отримувати позики чи послуги страхування тощо. При цьому вітчизняна фінтех-галузь перебуває на стадії становлення, адже спостерігається збільшення кількості фінтех-компаній та розширення напрямів їхньої діяльності протягом 2015–2020 рр. Суттєве прискорення у розвитку цей ринок одержав в умовах пандемії, результатом якої стали перехід бізнесу в онлайн, зростання електронної комерції та використання фінансових технологій, діджиталізація багатьох сервісів для клієнтів. Цим було зумовлено і пошвавлення наукових пошуків у контексті обґрунтування механізмів сталого розвитку українського ринку фінансових технологій, зважаючи на необхідність інтеграції у глобальний фінансовий простір та виконання пунктів Угоди про асоціацію з ЄС.

Фінансові технології є застосуванням нових технологічних досягнень й інноваційних рішень для вдосконалення, автоматизації або заміни фінансових послуг та процесів через Інтернет-платформи. Таким чином, галузь фінтех можна розглядати як таку, що обслуговує всіх суб'єктів економічних відносин та спрощує надання чи отримання послуг. Термін «фінансова технологія» з'явився в 1993 р. в межах Консорціуму фінансових послуг, створеного Citicorp. Так, на початку XXI ст. діджиталізація набула широкого поширення у внутрішніх процесах банківської діяльності. Основним поворотним моментом для фінансових технологій став 2008 р., коли фінтех-індустрія почала стрімко зростати. Світова фінансова криза призвела до недовіри споживачів до традиційних фінансових послуг. Як наслідок, сайти краудфандингу відкрили нові інструменти залучення фінансування стартапів, і багато із цих проєктів були фінтех-стартапами. Це дало змогу невеликим фінтех-стартапам реалізовуватися, пропонуючи нові технології. Своєю чергою, ще одним поштовхом у розвитку ринку фінтех також стало поширення смартфонів і запуск цифрових гаманців провідними технологічними корпораціями. У 2011 р. з'явився Google Wallet, а в 2014-му – Apple Pay [15]. Водночас відразу виникла суттєва проблема захисту персональних даних клієнтів та їх ідентифікації й верифікації, складність якої, на нашу

думку, відразу не усвідомлювалася розробниками й споживачами. Так, із використанням програмного забезпечення почався збір інформації про клієнтів через смартфони й інші гаджети, що не завжди відповідає їхнім інтересам та, можливо, частково порушує права. Водночас це велика перевага для бізнесу, оскільки модернізувалися підходи до маркетингу, що переорієнтувався на так звані персоналізовані пропозиції для кожного конкретного клієнта, скажімо, клієнта банку тощо. Також ідентифікація є проблемою безпеки фінансових та інших операцій на фінтех-ринку та у цілому в межах національної економіки, зокрема першочергово йдеться про мінімізацію кіберзагроз й управління кіберризиками. Зазначені проблеми актуальні для глобального фінтех-ринку, й особливо для національного, зважаючи на їх новизну в умовах подальшої трансформації економіки, її постпандемічного відновлення, а також урахування неналежного рівня цифрової грамотності населення.

Одним зі стимулюючих чинників є те, що багато банків і великих технологічних компаній, до яких входять Google, Amazon, Facebook, Apple та Microsoft, щоб відповідати потребам сучасного ринку й запитам клієнтів, упроваджують фінансові технології, активно інвестують або співпрацюють із фінтех-стартапами, тим самим рухають галузь уперед. Компанії, які застосовують фінансові технології, постачають персоналізовану продукцію з низьким рівнем витрат, що призводить до зростання очікувань споживачів, стимулюючи глобальне зростання ринку. За результатами дослідження Global FinTech Adoption Index 2019 EY у сучасному глобальному секторі фінансових послуг розповсюджені два типи послуг: «трансформовані» та «винайдені». Трансформована послуга – традиційна вдосконалена послуга, що розширює можливості й є зручнішою для споживачів (наприклад, страхування автомобілів або торгівля валютою). Винайдена послуга – принципово нова послуга, яка стала можливою завдяки технологіям (наприклад, мобільні платежі) [3].

Потрібно зауважити, що фінтех-компанії розпочинали свою діяльність, пропонуючи трансформовані послуги. Зараз вони охоплюють широкий перелік послуг, зокрема як традиційні банківські, так і технологічно орієнтовані. Водночас надаються послуги автоматизації фінансових процесів через Інтернет, фінтех-компанії інтегрують такі технології, як штучний інтелект, блокчейн, у традиційні фінансові сектори, щоб зробити їх безпечнішими, швидшими та ефективнішими. Водночас потрібно зазначити, що більшість фінтех-послуг для споживачів сконцентрована лише навколо таких сфер, як грошові перекази та платежі, бюджетування та фінансове планування, заощадження й інвестиції, запозичення і страхування. Отже, грошові перекази та платежі є найпоширенішими фінтех-напрямами як у світі, так і в Україні [9]. При цьому якщо у розвинутих державах світу вже сформувалася певна культура використання цих послуг, то у вітчизняних умовах є проблеми з необізнаністю про нові можливості

таких сервісів як серед громадян, так і серед бізнес-структур. Водночас, вважаємо, потужність вітчизняної ІТ-індустрії є основою розвитку стартап-екосистеми та власне фінтех-стартапів в Україні на даному етапі цифровізації фінансових сервісів і впровадження технологічних інновацій у фінансовий сектор. Тому створені в Україні в останні два роки Міністерство цифрової трансформації та Український фонд стартапів повинні стати центрами інформаційно-роз'яснювальної роботи й осередками стимулювання розвитку ринку фінтех у державі. Зараз, на нашу думку, на основі перших дій цих інституцій можна стверджувати, що вони лише апробують інструменти стимулювання розвитку стартап-індустрії та фінансових технологій, а також їх проникнення у різні галузі національної економіки. Водночас формування дієвої системи стимулювання розвитку ІТ-індустрії опосередковано стимулюватиме прогрес ринку фінтех України у цілому. Власне, одним із пріоритетів згаданого вище міністерства й є таке стимулювання, отже, можна стверджувати про наявність стратегічного розуміння необхідності розвитку сфери ІТ як однієї з базових галузей у модернізованій структурі національної економіки, у межах якої має відбутися переорієнтація на високі технології.

Загалом використання фінансових технологій у світі зростає: із 16% у 2015 р. до 64% у 2019 р., при цьому очікується, що тренди зростання збережуться й у подальшому. Глобальний індекс сприйняття фінтех за 2019 р. продемонстрував, що 96% світових споживачів знають про принаймні одну послугу фінтех – переказ чи оплату. Найвищий рівень проникнення фінтеху – у великих країнах, таких як Китай, Індія. У країнах Азії цей показник становить понад 80%, тоді як у Канаді, США, Франції та Японії не перевищує 50%. Азіатсько-Тихоокеанський регіон у світі був домінуючим регіоном із часткою проникнення 49,45% у 2019 р. і, як очікується, збереже позиції й у найближчі роки, що можна пояснити високим рівнем сприйняття та розвитку основних технологій, які використовуються у секторі фінтех [19]. В Україні показник проникнення суттєво нижчий, є багато громадян, які не користуються фінансовими технологіями в принципі та майже не знають про них (рис. 1). Сфера фінтех активно розвивається і в Україні, динаміку чого можна простежити на рис. 1. Так, більшість українських фінтех-компаній сформовано за останні п'ять років (рис. 1), у тому числі 71% вже досяг точки беззбитковості. Сьогодні на ринку близько 150 компаній, з яких 48% працюють винятково на вітчизняному ринку.

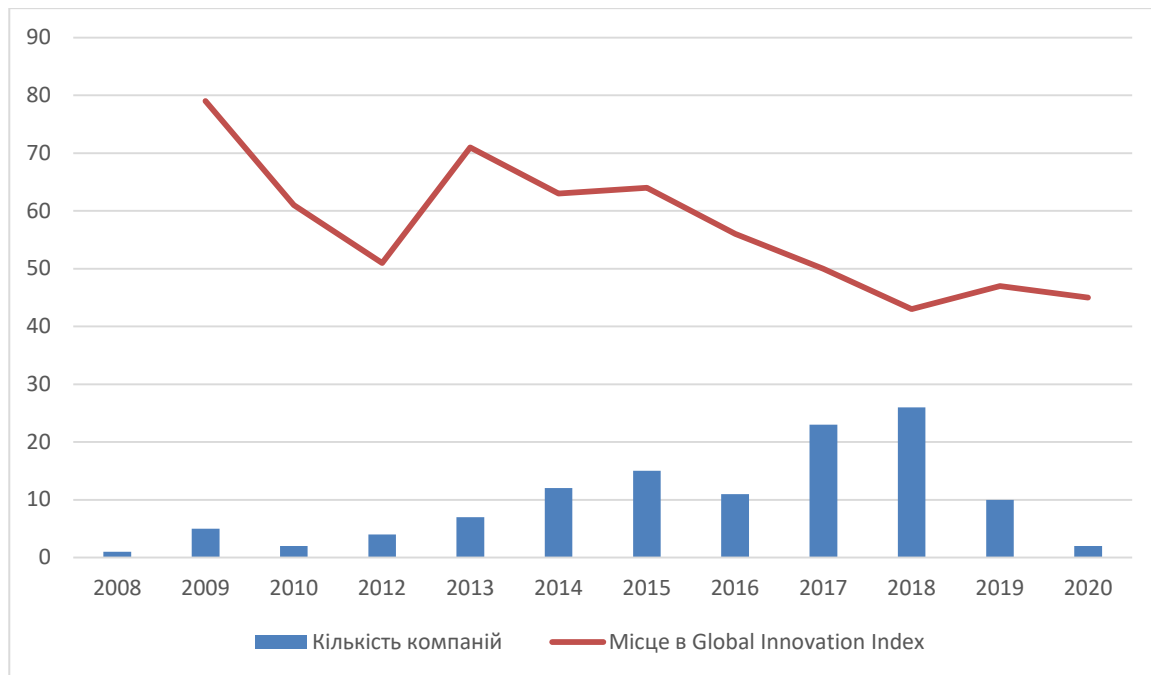

Рис. 1. Динаміка кількості фінтех-компаній та місце України в рейтингу Глобального індексу інновацій у 2008–2020 рр.

Джерело: складено на основі [5]

Утім, більшість із них планує розширювати свою діяльність і пропонувати послуги за кордоном, убачаючи у цьому єдину перспективу розвитку. Найпопулярніший ринок серед українських компаній, що надають послуги не тільки в Україні, – країни Європи, далі йдуть пострадянські країни та США. Найменшим попитом серед вітчизняних фінтех-компаній користуються ринки країн Азії та Африки. При цьому компанії, які були засновані на початку 2018 р., значно більше глобально орієнтовані. Становить інтерес і той факт, що Україна посідає четверте місце у світі за безконтактними платежами за допомогою фінтеху, при цьому 37% населення не мають банківських карток у принципі. Якщо аналізувати географію розташування, то більшість фінтех-компаній знаходиться у Києві (79,2%), інші популярні осередки – Харків, Дніпро, Одеса, Львів та Рівне [6]. Водночас така специфіка, вважаємо, пов’язана з розміщенням більшості ІТ-спеціалістів у Києві, Львові, Харкові, Одесі, Дніпрі. Власне, використання потенціалу ІТ-осередків у цих містах матиме стратегічне значення для розвитку ІТ-індустрії загалом у країні, як результат, прогресуватиме вітчизняний ринок фінтех. При цьому важливо усвідомлювати експортну орієнтованість зазначених вище осередків ІТ у державі, беззаперечним є те, що їхні продукти, зокрема у сфері фінтех, є затребуваними на світовому ринку. Наявність переваг формує підґрунтя для стимулювання галузі в частині спрощення оподаткування для ІТ-фахівців задля недопущення їх еміграції у Польщу й інші країни, особливо враховуючи складнощі постпандемічного

відновлення економіки України. При цьому водночас важливо сформулювати максимально лояльну податкову систему, однак і таку, що не суперечитиме загальноприйнятим принципам оподаткування, зокрема справедливості, з огляду на інтереси іншого бізнесу в державі й загрози спотворення конкретних засад розвитку національної економіки (табл. 1).

Таблиця 1

**Основні зміни на фінтех-ринку протягом 2020 р.
як основа його розвитку в умовах постпандемічного відновлення
національної економіки**

Передумови змін	Сутність змін
<i>COVID-19</i>	Карантинні обмеження прискорили перехід бізнесу на цифрові канали, які зараз швидко розвиваються та посилюють конкуренцію. Оскільки вплив пандемії відчуватиметься ще деякий час, у цій сфері вбачаються можливості для розвитку інновацій та нових пропозицій як від фінтех-компаній, так і від фінансових установ.
Положення «Про здійснення небанківськими фінансовими установами фінансового моніторингу», затверджене НБУ	Дозволена дистанційна ідентифікація за допомогою BankID НБУ, КЕП та верифікація за допомогою ресурсу державних онлайн-послуг «Дія».
Стратегія розвитку фінтех ринку 2025, затверджена НБУ	Покроковий план на п'ять років, спрямований на формування повноцінної та конкурентоспроможної фінтех-екосистеми в Україні з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами.
З 01.07.2020 НБУ – єдиний регулятор на ринку небанківських фінансових послуг	Банківські та небанківські фінансові установи тепер знаходяться під наглядом одного регулятора – НБУ, що дає змогу встановлювати однакові умови для роботи всіх гравців ринку.
Розроблено і прийнято у першому читанні законопроект № 3637 «Про віртуальні активи»	Цей Закон має врегулювати ринок криптовалют та впровадити процедури фінмоніторингу, що може стати поштовхом до відродження стартапів у криптосфері.
Приєднання НБУ до Глобальної мережі фінансових інновацій	Можливості для масштабування інновацій на міжнародному рівні. Залученість до обміну досвідом, інформацією та аналітичними звітами між регуляторами різних країн світу;
Підписано меморандум про взаємодію та співробітництво між Міністерством цифрової трансформації та Українською асоціацією фінтех та інноваційних компаній	Дає змогу підвищити рівень фінансової інклюзії в Україні. Співпраця сприятиме розвитку електронної комерції та бізнесу, забезпеченню умов вирішення торговельних спорів у режимі онлайн, удосконаленню електронних послуг, у тому числі сприятиме залученню та функціонуванню на території України міжнародних платіжних систем.

Джерело: систематизовано на основі [2; 7; 8; 10]

Нормативно-правова база розвитку ринку фінтех та її формування є одним із ключових інструментів стимулювання розвитку цього ринку у довготерміновій перспективі, відповідне розуміння цього є на рівні держави, що підтверджує інформація у табл. 1. Так, вона складається із законів України «Про Національний банк України», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» тощо, ймовірно, скоро буде доповнена законом про віртуальні активи (законопроект на розгляді у парламенті).

Розділ 2. Інструменти стимулювання розвитку ринку фінтех в Україні в умовах постпандемічного відновлення економіки

Низка реальних заходів, ужитих за останні роки, уважаємо, матиме суттєвий вплив на розвиток галузі фінтех в Україні. Зокрема, створення у вересні 2019 р. уже згаданого Міністерства та Комітету цифрової трансформації України з метою формування та реалізації державної політики у сфері цифровізації, прийняття Закону України «Про електронні довірчі послуги», який регулює відносини у сферах надання електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації. Тенденції та напрями розвитку фінтех-галузі на найближчі п'ять років визначаються Постановою НБУ «Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2025 року», яка передбачає створення сталої фінтех-екосистеми, яка формуватиме сприятливі умови для подальшого динамічного розвитку фінтеху в Україні.

Прийнято Концепцію розвитку цифрових компетентностей на 2021–2025 рр., яка полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формування потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоздатності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення. Так, цифровою компетентністю є динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій [8]. Формування цих компетентностей, особливо серед молоді, є підґрунтям для виховання певної стартап-культури, інноваційного мислення й креативності у нових поколіннях, що може стати основою розвитку фінтех-ринку і цифровізації країни у найближчі десятиліття. Саме тому важливо, що на рівні держави є відповідне розуміння важливості таких інструментів і механізмів.

Водночас 2020 р. продемонстрував, що за допомогою фінтех-рішень можна підвищити якість дистанційних фінансових сервісів та мінімізувати контакти й витрати на персонал. Зокрема, 80% класичних фінансових інститутів у світі вже запровадили нові технології (think voice, VR, AR, штучний інтелект, різні біометричні розробки) [9]. Сьогодні індустрія в змозі надавати своїм клієнтам повноцінні комплексні рішення їхніх проблем та пропонувати принципово нові сервіси. На зміни швидко відреагували навіть банківські установи, зокрема в Україні, успішно перейшовши в онлайн у частині надання низки важливих послуг й ідентифікації клієнтів, зокрема давши змогу одержувати дистанційно банківські карти тощо. Прогресивні рішення у 2020 р. у першу чергу імплементували найпотужніші українські банки, зокрема «ПриватБанк». Своєю чергою, із метою стимулювання розвитку безготівкової економіки НБУ суттєво оновив українське законодавство в галузі здійснення фінансового моніторингу, модернізуючи та гармонізуючи його із законодавством ЄС. Завдяки цим заходам здійснення операцій з електронними грошима в Україні стають більш прозорими, а їх користувачі – більш обізнаними та захищеними. Громадяни України вже можуть здійснювати касові операції в банках з е-паспортом через мобільний додаток «Дія», перелік можливостей якого постійно розширюється (зокрема, є змога пройти ідентифікацію у фінансовій установі та підтвердити свої особисті дані).

Із 2019 р. на глобальному ринку фінтех штучний інтелект лідирує з часткою 38,25%, і ця тенденція, ймовірно, збережеться до 2025 р. В Україні передові позиції на ринку в 2020 р. розділяють між собою сфера платежів та технологій, водночас інфраструктура та технології дещо попереду. Потрібно відзначити, що ще в 2017 р. платежі та перекази займали третину ринку, проте вже в останні роки з'явилися нові тренди, такі як необанки, іншуртех, блокчейн, лігалтех (рис. 2).

Тобто найбільше у 2020 р. зросли такі сфери, як лігалтех та необанки. Напряма аналітичних систем та мобільних гаманців протягом останніх трьох років є достатньо популярним серед стартапів. Після певного піку в 2016 р. інтерес до технології блокчейну в Україні ще не відновився. Загальний обсяг операцій з електронними грошима в 2020 р. становив 19 304 млн грн, що на 15% більше показника попереднього року. Своєю чергою, кількість «електронних гаманців» у 2020 р. зросла до 79 млн., що на 7% більше порівняно з попереднім роком. Водночас обсяг випущених електронних грошей зменшився, бо у другому півріччі 2020 р. кілька великих учасників залишили ринок [10]. Незначною є частка кредитування у структурі послуг фінтех-компаній в Україні (лише 9% у 2020 р., як видно з рис. 2). Це, ймовірно, є підтвердженням того, що серед громадян і бізнесу поки що немає належної довіри до нових технологій кредитування, отже, переважає орієнтація на традиційні фінансові інститути, передусім банки. Проте вважаємо, що у найближчій

перспективі ситуація у цьому сегменті фінтех може змінитися за умови вищого рівня обізнаності та надійності відповідних послуг, що пропонуватимуться на ринку. Важливим є впровадження фінансових технологій у всіх сферах, щоб сформувати стабільну фінтех-екосистему, враховуючи кращі практики високотехнологічних країн світу.

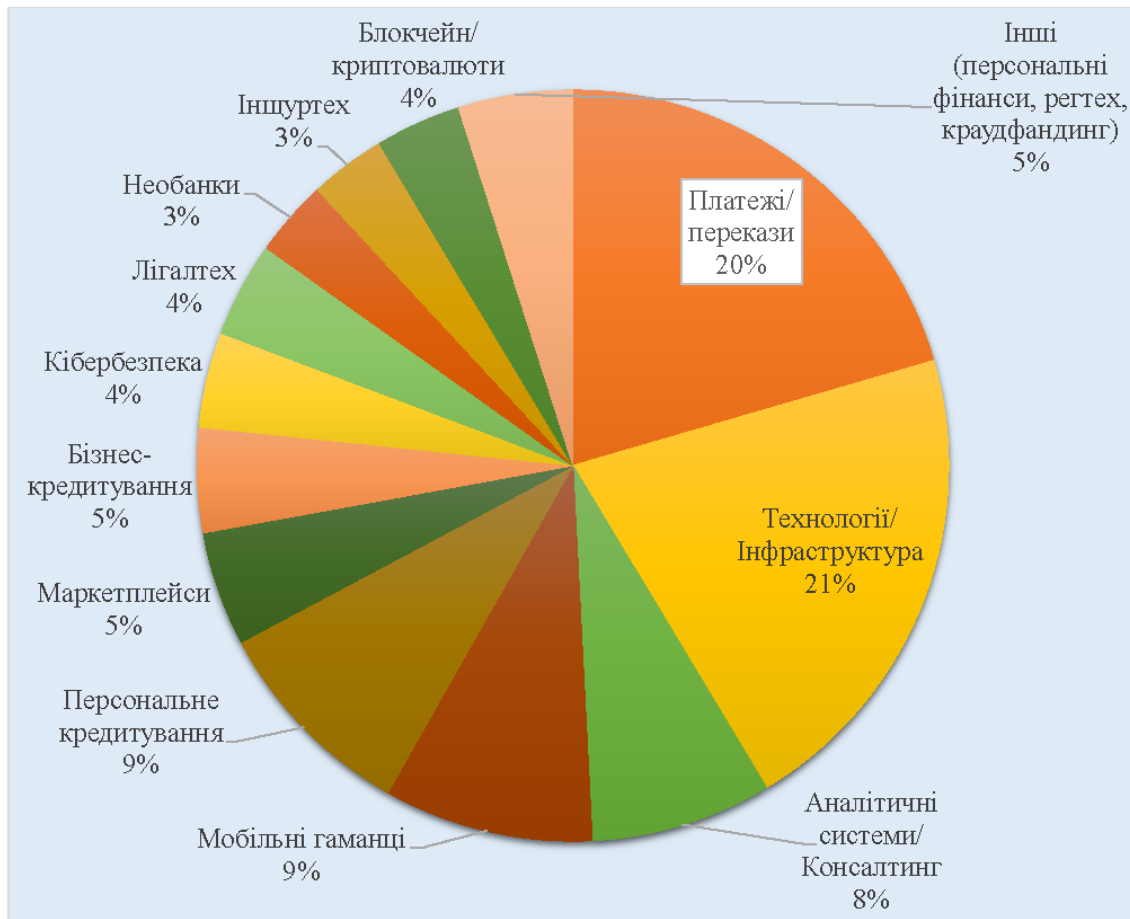

Рис. 2. Розподіл фінтех-компаній за сферами діяльності в Україні в 2020 р.

Джерело: складено на основі [6]

Основним джерелом фінансування на ринку фінансових технологій в Україні залишаються власні кошти – 60%. Приблизно такі ж тенденції у світі, а деякі відмінності зумовлені невеликою кількістю фінтех-компаній. Як видно з рис. 3, компанії готові і планують залучати кошти з інших джерел фінансування. Очевидно й те, що на вітчизняному ринку є проблема з венчурними інвестиціями (їхня частка – лише 5%) та інвестиціями у цілому. Незначною є роль ангельських інвестицій (9%), які за кордоном інвестують значно активніше у перспективні стартапи, зокрема у сфері фінтех, адже потім одержують частку у власності компанії. З огляду на ці та інші стримуючі чинники власне в розрізі

дефіциту інвестицій в Україні, вважаємо, кількість стартапів просто недостатня для того, щоб окремі з них могли стати успішними (оскільки багато стартапів «помирають» на початкових стадіях), їх розробникам не вистачає власних ресурсів для успішного старту або для залучення фінансування на пізніших етапах життєвого циклу. Отже, багато перспективних проєктів, які могли б розвиватися, не можуть знайти достатнього фінансування в Україні й зникають на ранніх стадіях.

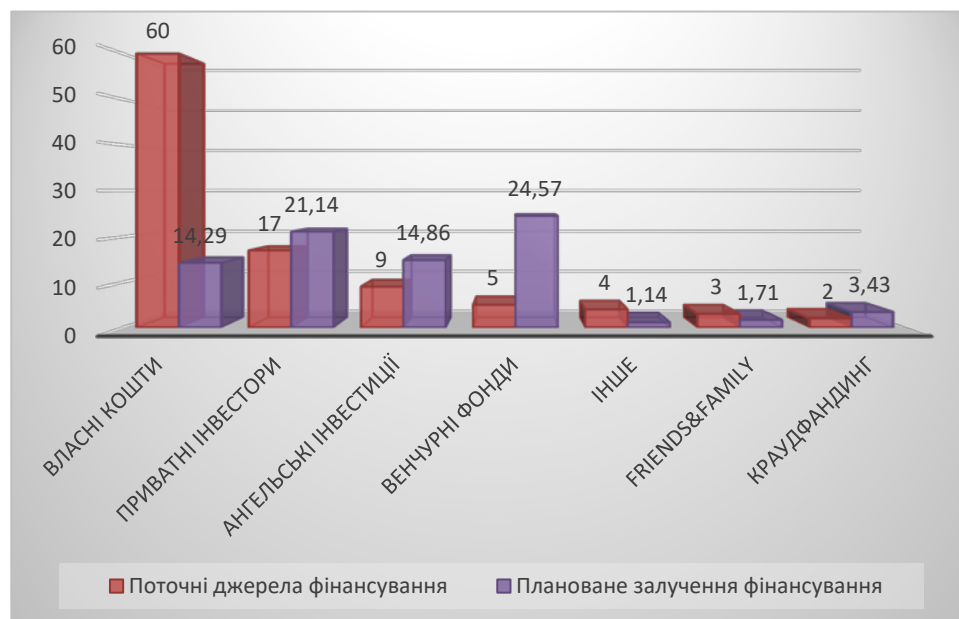

Рис. 3. Порівняння джерел фінансування з планами щодо залучення фінансування фінтех-компаній у 2020 р., %

Джерело: складено на основі [6]

Водночас поки непопулярним залишається інструмент краудфандингу (2%), хоча усвідомлення потенціалу краудтехнологій у частині залучення фінансування поступово формується серед українського бізнесу, з'являються українські краудфандингові платформи. Однак обсяги фінансування, які можна на них залучити, є незначними, а орієнтація – переважно на розвиток проєктів у сфері культури, соціальної сфері, тобто суто бізнесові ідеї зазвичай не можуть отримати підтримки, що є проблемою. Окремо необхідно акцентувати на тому, що компанії не в змозі залучити додаткові кошти, оскільки багато проєктів орієнтовано лише на український ринок. Водночас в останні роки стартапи у сфері фінтех поступово переорієнтовуються на глобальний ринок, що спрощує процес пошуку інвесторів.

Згідно з інформацією, оприлюдненою НБУ, у 2020 р. обсяг безготівкових платежів продовжував зростати і становив 55,2% усіх розрахункових операцій. Шість років тому цей показник становив лише 25%, а 18 років тому – 6%. Безготівкові операції з використанням

платіжних карток набувають усе більшої популярності серед українців. Певною мірою зростанню цього показника у минулому році сприяло введення карантинних обмежень, які стимулювали споживачів вибрати онлайн-покупки шляхом використання банківської картки для розрахунку. Також банки сприяють поширенню безготівкової інфраструктури, 9 із 10 операцій за платіжними картками є безготівковими, 89% платіжних терміналів підтримують функцію безконтактних платежів. Кількість відділень банків, терміналів і банкоматів теж у 2020 р. суттєво зменшилася [10].

Частка фінансових послуг і страхування у ВВП України в останні роки тенденційно становить близько 3%, що в кілька раз менше відповідного показника розвинених країн. Безумовно, саме застосування фінансових технологій на ринку сприятиме збільшенню цієї частки, адже існує запит серед громадян і бізнесу на альтернативні цифровізовані фінансові послуги нової якості, порівняно з якими багато традиційних послуг банківських і небанківських установ є вже недостатньо конкурентоспроможними. Також вагома роль у політиці стимулювання розвитку ринку фінтех у цьому контексті має відводитися підвищенню рівня фінансової інклюзії в країні як важливого інструмента прогресу ринку та зростання зацікавлення й рівня використання фінансових технологій у повсякденному житті громадян та у потребах бізнесу в Україні. Водночас це неможливо досягти без формування цифрових компетентностей.

Зауважимо, що мобільний банкінг займає значну частину фінтех-галузі України в умовах сьогодення. Найбільші банки пропонують якісний мобільний банкінг, а за кількістю клієнтів лідерами є Monobank та «ПриватБанк».

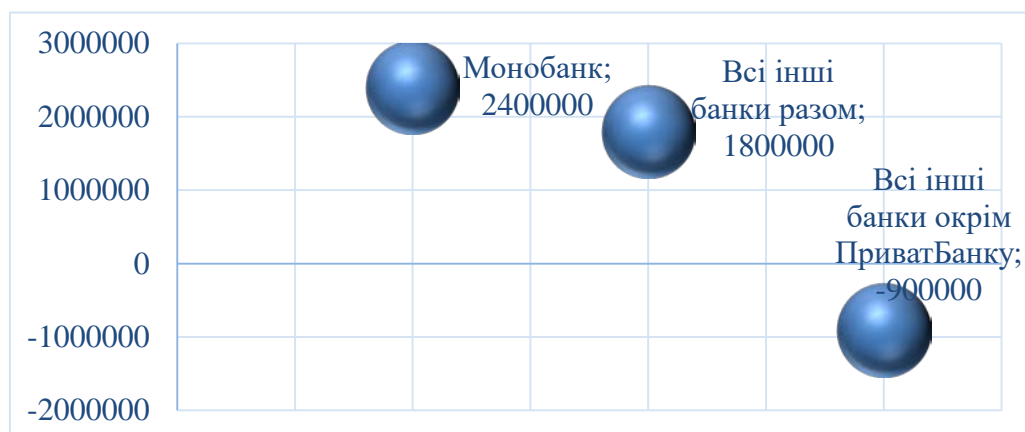

Рис. 4. Кількість виданих карток банками в Україні за жовтень 2017 р. – вересень 2020 р.

Джерело: складено на основі [16]

Клієнти, зокрема молодого віку, усе частіше вимагають легкого цифрового доступу до власних банківських рахунків, використовуючи смартфони тощо. Як видно з рис. 4, Monobank за досліджуваний період зумів видати рекордні 2,4 млн карток своїм клієнтам. Потрібно при цьому розуміти, що Monobank почав працювати з 2017 р. та є першим необанком. Сьогодні у компанії нараховується вже понад 3 млн користувачів. Завдяки використанню новітніх технологій зі спрощення банківських процесів, нижчим тарифам, ніж у звичайних банках, та вищому рівню підтримки і комунікації з клієнтом він отримав популярність серед споживачів фінансових послуг. Із моменту відкриття Monobank випустив більше карток, аніж усі інші банки разом за той самий період. Протягом 2020 р. з'явилися ще чотири нових необанки: sportbank, O.bank, izibank, Neobank [6]. Порівнюючи пропозиції необанків, можна стверджувати, що головна відмінність полягає у підходах до маркетингу та технологій, зручності, гнучкості і цінах на послуги. Найбільші банки вже почали вводити у маркетингові стратегії контент-маркетинг та опановувати нові канали комунікації, щоб конкурувати з необанками, а також утримати власних клієнтів та залучити нових.

Як уже частково зазначалося, проблеми захисту даних споживачів є одним зі стримуючих чинників розвитку ринку фінансових технологій. Фінтех-компанії збирають велику кількість даних про своїх клієнтів, що включає конфіденційну інформацію. Здебільшого збираються дані про поведінку споживача в Інтернеті та соціальних мережах. Згодом вони використовуються для аналізу в таких сферах, як маркетинг, продажі та прийняття фінансових рішень (як формування кредитного балу, визначення портфоліо ризиковості клієнта тощо). Як наслідок, велика кількість особистих та конфіденційних даних потенційно вразлива. Наприклад, у 2017 р. хакери зламали одну з провідних компаній фінтех – програмну платформу Equifax Inc. і отримали доступ до конфіденційної особистої інформації 143 млн клієнтів Equifax у США та Канаді [17]. Такі випадки спричиняють недовіру, побоювання клієнтів щодо безпеки даних, тим самим стримуючи зростання галузі.

Технологія блокчейн дає змогу зменшити такі ризики, а також сприяє швидкості транзакції і зменшує витрати. Вона підтримує автентифікацію даних, обмежуючи зміни в їх старих блоках, даючи користувачам змогу продовжувати додавати нові блоки даних, забезпечуючи, таким чином, високий рівень безпеки та прозорість для компаній, що працюють на ринку фінтех. Найбільш відоме використання блокчейн у криптовалютах. Основною причиною популярності криптовалюти є захист блокчейна, що значно ускладнює шахрайські дії. За допомогою блокчейну криптовалюта може надсилатися будь-де та будь-кому у світі без необхідності обміну валюти і без утручання центральних банків. Перша децентралізована криптовалюта – біткоїн була випущена в 2009 р.

як програмне забезпечення з відкритим кодом. Це призвело до утворення багатьох інших подібних криптовалют. До того моменту всі глобальні валюти випускалися центральними банками. Сьогодні у світі існує приблизно 6 700 криптовалют, загальна ринкова капіталізація яких становить близько 1,6 трлн доларів, причому більшу частину вартості займає біткоїн [17]. В Україні у цьому контексті актуалізується питання ухвалення закону про віртуальні активи (поки що на розгляді у парламенті його проект) для того, щоб упорядкувати процедури купівлі-продажу таких активів, у тому числі криптовалют, а також сформувати відповідне правове поле для їх обігу в Україні. Це важливе завдання для того, щоб у держави були реальні інструменти впливу на ринок у частині його регулювання та недопущення випадків шахрайства, відмивання грошей через перекази криптовалюти чи дрібних махінацій із коштами громадян і бізнесу.

Розглядаючи перспективи використання інструментів розвитку ринку фінтех, необхідно відзначити у цьому контексті роль НБУ, що сьогодні найактивніше займається проблемами реформування фінансового сектору України, реалізуючи проекти зі стимулювання розвитку інноваційних фінансових послуг в Україні на основі передових глобальних трендів і намагаючись уніфікувати відповідні стандарти та гармонізувати їх із найкращою іноземною практикою. Нині в Україні представлено низку державних ініціатив щодо розвитку галузі фінтех, які відповідають курсу інтеграції у ЄС. Законодавство щодо регулювання ринку фінтех гармонізують з європейським, проте важливим, на нашу думку, є розуміння на інституційному рівні, що повне копіювання досвіду країн ЄС є неприпустимим і недостатнім для регулювання та забезпечення повноцінного розвитку фінтех-ринку в Україні. На загальнодержавному рівні, у тому числі під час ухвалення необхідних законів, повинні враховуватися особливості існуючої правової системи в Україні, а також роль так званих неформальних інститутів, тобто національної культури, певних ділових традицій, ментального сприйняття тих чи інших технологій і послуг. Так, актуальним є прийняття проекту Закону «Про платіжні послуги», який частково врегулює галузь фінтех в Україні та лібералізує ринок платіжних послуг, зокрема його прийняття фактично імплементує директиву PSD2 у національне законодавство України, що, з-поміж іншого, сприятиме розширенню можливостей щодо вибору для громадян чи бізнесу певних компаній для обслуговування власних платежів і розрахунків тощо.

Стратегії, схвалені бізнес-гравцями у галузі фінтех, включають інвестування у розроблення нових продуктів та інтеграцію інноваційних функцій у сучасних послугах для зміцнення бізнесу та його розширення в інших країнах. Саме оперативність є потребою сьогодення і повинна стати невід'ємною характеристикою відповідних заходів у частині

розроблення інструментів розвитку даного бізнесу. Основна мета – автоматизувати все, що можливо, щоб використовувати людську працю лише в найбільш цінних сферах. У ХХІ ст. компанії повинні бути зорієнтовані на потреби споживача. Цього можна досягнути за допомогою фінансових технологій, автоматизації процесів та введення нових послуг для клієнтів. У цьому контексті заслуговують уваги розроблені додатки, які здатні спростити різні операції за допомогою автоматизації повторюваних завдань, водночас вони допомагають утримувати клієнтів різним компаніям, дають змогу прогнозувати дії, управляти ризиками. Зокрема, при цьому йдеться про додатки для будь-яких сервісів, починаючи від служб таксі і доставок їжі й закінчуючи автоматизацією й цифровізацією певних дій чи послуг для потреб фірм тощо. Можливість збирати та використовувати дані підвищує ефективність бізнесу та управління бізнес-процесами на підприємствах, адже дає змогу ідентифікувати запити клієнтів, промоніторити ринок, що раніше було неможливо. При цьому ризики розголошення даних можуть бути мінімізовані на основі технологій блокчейну, штучного інтелекту.

Згідно зі звітом компаній Econsultancy та Adobe «2018 Digital Trends in Financial Services report by Econsultancy/Adobe», майже 20% постачальників фінансових послуг у всьому світі вже використовують штучний інтелект у своїх операціях, тоді як 41% планує впровадити його найближчим часом [9]. Великі компанії зацікавлені у застосуванні штучного інтелекту, інвестуючи у фінансові технології, вони автоматизують аналіз даних, удосконалюють обслуговування споживачів та прийняття бізнес-рішень. Прикладом реалізації масштабної багатокомпонентної реформи є цифровізація України як держави, де кожен отримуватиме найкращий сервіс, соціальний захист, справедливі та безпечні процеси. Із цією метою було створено «Дія.City» і розробляються нові стимули для технологічних компаній. За розрахунками уряду, у результаті прийняття законів про «Дія.City» до 2025 р. обсяг ринку в ІТ зросте з 6 до 12 млрд дол. США. Отже, реальною є ціль досягти до 10% частки ІТ-галузі та креативних індустрій у ВВП країни [6]. Водночас, вважаємо, перспективи досягнення таких цілей, незважаючи на їх реалістичність і високі темпи зростання ІТ-галузі України, залежатимуть і від громадян, адже сприйняття й готовність користуватися новими сервісами буде суттєвим підґрунтям для їх успіху в довгостроковій перспективі.

Висновки

Інструменти стимулювання розвитку ринку фінтех в Україні першочергово повинні бути імplementовані у відповідній законодавчій базі, у межах положень якої пріоритетами повинні стати регулювання фінтех-галузі та формування розвиненої фінтех-екосистеми. Важливим

аспектом є адаптація кращого досвіду європейських країн загалом та в частині розширення фінансування фінтех-стартапів на ранніх стадіях, що дало б змогу компаніям активізувати діяльність у глобальному фінансовому просторі, не обмежуючись національними рамками.

В умовах формування безготівкової економіки й цифрового суспільства важливим є створення в Україні додатків та платформ, які передбачатимуть розширені послуги мобільного банкінгу, автоматизацію страхування, будь-яких інших сервісів. При цьому має акцентуватися увага як на рівні держави, так і на рівні розробників, бізнесу й громадян на мінімізації ризиків порівняно з традиційними фінансовими послугами для зростання довіри до таких сервісів.

Невід’ємний інструмент стимулювання розвитку ринку фінтех – це підвищення рівня фінансової інклюзії як завдання органів влади та суспільний виклик для сприяння інтеграції соціуму зі сформованими цифровими компетентностями у нові реалії ведення бізнесу й надання цифрових послуг. Постпандемічне відновлення економіки й подолання наслідків COVID-19 можуть бути успішними лише у разі якісної трансформації країни на принципах адаптації до нової моделі цифрової економіки з традиційним та діджиталізованим секторами фінансового ринку та стартап-екосистемою.

Список використаних джерел:

1. Андрушко Л., Демчишак Н. Інновації та розбудова галузі фінтех в Україні. *Національна економічна діяльність і міжнародні економічні відносини: сучасний стан та тенденції розвитку* : колективна монографія. Полтава, 2020. С. 56–66.
2. Бухарін Г. Фінтех як об’єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. ... к.ю.н. : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 224 с.
3. Гаврилко Т., Антонова Р. FinTech: зарубіжний досвід та особливості розвитку в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 29. С. 17–22.
4. Демчишак Н., Радик В. Розвиток цифрової інфраструктури та блокчейн-технологій в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3–4. С. 188–194.
5. Демчишак Н.Б., Біленька В.А. Розвиток технологічних платформ як інструмент реалізації інноваційного потенціалу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2018. № 16. С. 731–738.
6. Каталог фінтех-компаній України (2020). URL: https://drive.google.com/file/d/1YxWMuhyGfxUIS8j7JOFRacM_VU41sw04/view
7. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2025 року : Постанова Правління НБУ від 18.03.2021 № 97-рш.
8. Концепція розвитку цифрових компетентностей. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>
9. Опитування українських банків і фінтех-компаній 2019–ЕУ. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/12/FinTech-Survey-Report_UKR_12-12-2019.pdf
10. Офіційний дані Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
11. Рубанов П.М. FinTech інновації як детермінанти розвитку національної економіки : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 ; СумДУ. Суми, 2020. 408 с.

12. Семенов А., Бухтіарова А., Борт Н. Порівняльний аналіз систем регулювання ринку фінансових технологій: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2019. № 4. С. 7–13.
13. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>.
14. Шевченко О., Рудич Л. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.61>
15. A short history of financial technology (2020). URL: <https://glassofknowledge.com/2020/08/15/a-short-history-of-financial-technology/>
16. Bank transformation roadmap (2020). URL: <https://drive.google.com/file/d/1ATHASFEQIMR29TexNLiNVKFdrLMZSau7/view>
17. Blockchain. What Is Blockchain Technology? How Does It Work? URL: <https://builtin.com/blockchain>.
18. Digital Trends Financial Services & Insurance in Focus (2021). URL: <https://www.adobe.com/content/dam/www/us/en/offer/digital-trends-2021-in-financial-services/digital-trends-2021-FSI-report-EN.pdf>
19. Eight ways FinTech adoption remains on the rise (2020). Ernst & Young Global Limited. URL: https://www.ey.com/en_gl/financial-services/eight-ways-fintech-adoption-remains-on-the-rise

References:

1. Andrushko L., Demchyshak N. (2020) Natsional'na ekonomichna diial'nist' i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny: suchasnyj stan ta tendentsii rozvytku [National economic activity and international economic relations: current state and development trends]. Poltava: Astraia. (in Ukrainian)
2. Bukharin G. (2020) Fintekh yak ob'ekt normatyvno-pravovoho rehuliuвання: teoretyno-metodolohichniy aspekt [Fintech as an object of legal regulation: theoretical and methodological aspect] (PhD Thesis), Zaporizhzhia: Zaporizhzhya National University.
3. Gavrilko T., Antonova R. (2020) FinTech: zarubizhnyi dosvid ta osoblyvosti rozvytku v Ukraini [FinTech: foreign experience and features of development in Ukraine]. *Naukovy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 29, pp. 17–22.
4. Demchyshak N., Radyk V. (2020) Rozvytok tsyfrovoy infrastruktury ta blokchein-tekhnologii v Ukraini [Development of digital infrastructure and blockchain technologies in Ukraine]. *Innovatsijna ekonomika*, vol. 3-4, pp. 188–194. Available at: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/581/646>
5. Demchyshak N.B., Bilenka V.A. (2018), «Development of technological platforms as a tool for realizing innovation potential in Ukraine». *Ekonomika ta suspil'stvo*, no. 16, pp. 731–738. Available at: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3233&i=1>
6. Catalog of fintech companies of Ukraine (2020). Available at: https://drive.google.com/file/d/1YxWMuhyGfxUIS8j7JOFRacM_VU41sw04/view
7. The National Bank of Ukraine (2020). «Comprehensive program for the development of the financial sector of Ukraine until 2025».
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020). «The concept of development of digital competencies». Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>
9. Survey of Ukrainian banks and fintech companies 2019 – EY (2019). Available at: [https://bank.gov.ua/en/about/ Report_UKR_12-12-2019.pdf](https://bank.gov.ua/en/about/Report_UKR_12-12-2019.pdf)
10. Official site of the National Bank of Ukraine. Available at: <https://bank.gov.ua>
11. Rubanov P. (2020) FinTech innovatsii yak determinanty rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Fintech innovations as determinants of national economy development] (PhD Thesis), Sumy: Sumy National University.

12. Semenog A., Bukhtiarova A., Bort N. (2019) Porivnial'nyj analiz system rehuliuвання rynku finansovykh tekhnologij: zarubizhnyj ta vitchyznians'kyj dosvid [Comparative analysis of financial technology market regulation systems: foreign and domestic experience]. *Visnyk Sums'koho derzhavnoho universytetu, Serii Ekonomika*, vol. 4, pp. 7–13.
13. The National Bank of Ukraine (2020) «Strategy for the development of fintech in Ukraine». Available at: <https://bank.gov.ua/en/about/develop-strategy/fintech202>
14. Shevchenko O., Rudich L. (2020) Rozvytok finansovykh tekhnologij v umovakh cyfrovizaciji ekonomiky Ukrainy [Development of financial technologies in the conditions of digitalization of economy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, vol. 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8053>
15. A short history of financial technology (2020). Available at: <https://glassofknowledge.com/2020/08/15/a-short-history-of-financial-technology/>
16. Bank transformation roadmap (2020). Available at: <https://drive.google.com/file/d/1ATHASFQIMR29TexNLiNVKFDrLMZSau7/view>
17. Blockchain.What Is Blockchain Technology? How Does It Work? Available at: <https://builtin.com/blockchain>
18. Digital Trends Financial Services & Insurance in Focus (2021). Available at: <https://www.adobe.com/content/dam/www/us/en/offer/digital-trends-2021-in-financial-services/digital-trends-2021-FSI-report-EN.pdf>
19. Ernst & Young Global Limited (2020). «Eight ways FinTech adoption remains on the rise». Available at: https://www.ey.com/en_gl/financial-services/eight-ways-fintech-adoption-remains-on-the-rise